

17. Nederlands

**Anneke Wurth m.b.v. Ad van der Logt en
Peter-Arno Coppen en Hans Hulshof**

Nederlands: een artikel schrijven

Voor
De docent geeft aan bovenbouwleerlingen uitleg (herhaling) over het schrijven van en de structuur van een betoog en staat stil bij de tekstvorm van het opiniërend artikel. Leerlingen wordt vervolgens gevraagd de deelopdrachten uit de lesmethode te maken die hen voorbereidt op de eindopdracht: stapsgewijs werken aan het schrijven van een betogend artikel over het gebruik van duurzame energie. In de lesmethode zijn twee informerende artikelen afgedrukt over dit onderwerp waar leerlingen gebruik van moeten maken.
Na omdraaien en weglaten
<i>Hele taak</i> Hoe wordt een artikel geplaatst? De docent deelt een bovenbouwklas op in vier of vijf redactiegroepen en geeft ze de opdracht een opiniërend artikel te schrijven over het gebruik van duurzame energie. De uitdaging is dat de groepen een artikel schrijven dat geplaatst wordt in een lokale of landelijke krant. De docent geeft de leerlingen een keuze uit drie kranten die voor deze opdracht in aanmerking komen. (Of voor de onderbouw wordt gekozen voor één medium, zoals de schoolkrant). De groepen zullen enkele stappen moeten doorlopen, zoals het doen van onderzoek naar de kranten en hun publick, het zoeken van inhoudelijke bronnen, het kiezen van een invalshoek voor het artikel, het innemen van een standpunt en het selecteren van bijbehorende argumentatie. Bovendien moet een plan worden bedacht rond het daadwerkelijke schrijf- en redigeerproces en het inzenden van het artikel aan het geselecteerde medium. De docent geeft de leerlingen hier zes lessen de tijd voor, uitgespreid over 6 weken. De bedoeling is dat ze ook in eigen tijd werken aan deze groepsopdracht. De docent geeft de groepen in de les nog wat informatie over hoe een redactie functioneert en hoe leerlingen de taken kunnen verdelen, alvorens ze aan de slag gaan. <i>Hulp op maat</i> De docent geeft bovenstaande stappen prijs, maar zal elke groep op slechts drie momenten in het proces (door de groepen zelf te kiezen) hulp gaan geven. De groepen zullen zelf moeten bepalen wanneer zij deze hulp invoeren.

Nederlands: kromme zinnen

Voor

De docent geeft aan de hand van de lesmethode uitleg over congruentiefouten en de foutieve samentrekking. De leerlingen moeten hierna drie oefeningen maken. De eerste gaat over congruentiefouten, de tweede over foutieve samentrekkingen. In de derde oefening komt alles samen. De leerlingen moeten dan de fout in de zin aanwijzen, deze typeren en hem vervolgens herstellen. Hierna worden de opdrachten nagekeken en nabesproken.

Na omdraaien en weglaten

Hele taak

De docent toont in 3 vwo enkele rare, kromme zinnen uit kranten, tijdschriften en van het Internet en vraagt klassikaal aan de leerlingen wat opvalt aan deze zinnen. De docent kiest voor zinnen waarin een tweetal veelvoorkomende fouten centraal staat: congruentiefouten en de foutieve samentrekking. De leerlingen hebben nog geen kennis gemaakt met dit soort fouten en doen klassikaal een poging om te reageren op deze zinnen. In dit stadium wordt niet prijs gegeven om welke fouten het gaat en wat een juiste formulering kan zijn voor de kromme zinnen. Daar moet de leerling zelf achter gaan komen in de volgende oefening.

De docent vraagt aan de leerlingen om dit tweetal veelvoorkomende fouten te identificeren (aan te wijzen) in de getoonde zinnen met gebruikmaking van hun kennis over woordsoorten en zinsdelen. Dit doen zij in tweetallen. Als hulp krijgt elk tweetal een setje met relevante en niet-relevante vaktermen.

Ze onderzoeken vervolgens ook enkele andere, nieuwe zinnen die ze op papier krijgen van de docent. Ze delen de zinnen eerst in naar de soort fout die ze aantreffen, verzinnen een goede manier van herschrijven en bedenken welke regel of formule ze kunnen verzinnen om dit soort fouten te voorkomen bij het schrijven of te herstellen in bestaande zinnen.

Na een tijd mogen de groepjes vijf minuten kennis uitwisselen met een ander groepje. Hierna krijgen ze nog een laatste vijf minuten om hun eigen opdracht te vervolmaken. De docent bespreekt klassikaal na en verbindt bekende en ook nieuwe vaktermen aan de behandelde foutieve zinsconstructies en gevonden oplossingen.

Hulp op maat

De docent geeft hulp op maat. Zo is hij bereid tijdens het groepswerk nog uitleg te geven over woordsoorten en zinsdeelfuncties (herhaling), kijkt hij op aanvraag mee naar analyses van zinnen en bespreekt eventuele misconcepten met leerlingen die problemen ervaren met de opdracht. Als leerlingen het lastige stof vinden, dan kunnen zij ook gebruik maken van de uitleg uit de lesmethode en (later nog) de bijbehorende opdrachten maken om verder te oefenen met deze nieuwe stof.

Nederlands: synoniemen

Voor

Zinnen met dezelfde betekenis. Het schoolboek geeft uitleg gevolgd door oefeningen, terwijl er gemakkelijk met een hele taak begonnen kan worden.

Na omdraaien en weglaten

Hele taak

Eerst laat de docent de leerlingen oefening 1 van paragraaf 1 maken, d.w.z. de leerlingen geven de betekenis van drie (niet synonieme) zinnen weer in een tekening. Daarna krijgen ze twee synonieme zinnen en weer opdracht de betekenis van de zinnen weer te geven in een tekening. De leerlingen ontdekken nu dat ze in dit geval met één tekening kunnen volstaan. Vervolgens wordt de leerlingen nog eens op de titel van de paragraaf gewezen: 'Zinnen die er niet hetzelfde uitzien maar wel hetzelfde betekenen'. De probleemstelling is nu duidelijk.

Daarna zou de docent de leerlingen een aantal zinnen kunnen voorleggen die ze moeten ordenen in een klasse van paren synonieme zinnen en in een tweede klasse van zinnen waarbij geen synonieme zin te vinden valt. Daarna zijn de leerlingen toe aan een explicitering van de begrippen en verwerking door middel van de oefeningen 2 tot en met 6 (p. 39-40).

Hulp op maat

Tussen het groepswerk door kunnen nog wat nieuwe voorbeelden gegeven of gevraagd worden opdat zeker is dat de leerlingen synonymie herkennen, zonder dat hiervan nog een definitie is gegeven.

Nederlands: spreken voor publiek

Voor
<p>De docent geeft in 4 vwo aan dat de spreekbeurten in de komende periode aan de beurt zijn. Hij verwijst hierbij naar de lesmethode. In enkele lessen zullen ze een paragraaf doorlopen waarin uitleg wordt gegeven en opdrachten worden gemaakt. Vervolgens komt iedereen aan de beurt om tien minuten te spreken over een vastgesteld onderwerp. De lesmethode start met het formuleren van een standpunt en argumenten na het lezen van artikelen over een bepaald onderwerp. Vervolgens moeten de leerlingen bij drie verschillende artikelen een standpunt innemen en enkele argumenten bedenken die terugslaan op wat ze hebben gelezen. Vervolgens krijgen ze uitleg (herhaling) over het spreekdoel en de hoofdgedachte en over de opbouw van een spreekbeurt. Ze moeten hierna enkele voorbeelden van inleidingen vergelijken en beoordelen op vijf punten. Hierna volgt uitleg over het middenstuk en slot en krijgen ze uitleg over voorbereiden van een spreekbeurt. Bij elk deelonderwerp volgt een opdracht bij voorbeeldteksten die over uiteenlopende onderwerpen gaan. De laatste twee opdrachten vormen samen de inhoudelijke voorbereiding op de te houden spreekbeurt in de klas. Het onderwerp is vastgesteld door de lesmethode: het puntenrijbewijs.</p>
Na omdraaien en weglaten
<p><i>Hele taak</i></p> <p>De docent vraagt aan de leerlingen wat hun ervaring is met het spreken voor publiek. Alle reacties zijn welkom, van spreekangst, een spreekbeurt op de basisschool tot het uitvoeren van een toneelvoorstelling waar bij iemand heeft moeten spreken. Vervolgens laat ze een filmpje zien van een jongen die in vier minuten vurig betoogt dat het koningshuis moet worden afgeschaft. In de nabespreking geeft de docent aan dat leerlingen ook een spreekbeurt gaan houden en dat ze gaan werken aan hun spreekvaardigheden. Plenair wordt vastgesteld om welke tekstsoort het in het voorbeeld ging en wat de kenmerken hiervan zijn (korte herhaling van de vormkenmerken van het mondelinge betoog). In groepjes van vier mogen de leerlingen nu sterke en minder sterke punten van het voorbeeld noteren en categoriseren naar vorm, inhoud en presentatie. In de plenaire nabespreking worden de belangrijkste punten genoteerd en wordt een criterialijst voor het mondelinge betoog opgesteld. De docent zorgt de volgende les voor een overzichtelijk schema met deze punten, onderverdeeld in vorm, structuur en presentatie. De leerlingen scoren zichzelf hierna met behulp van de besproken criteria (zelfevaluatie: zwakke en sterke punten) en bepalen welke leerpunten zij de komende lessen extra aandacht willen geven. Ze werken die lessen in een vastgesteld groepje van 3 tot 4 leerlingen. Samen werken ze in actieve spreek- en feedbackopdrachten toe naar groei in het spreken voor publiek en aan de voorbereiding voor een betogende spreekbeurt over een zelfgekozen onderwerp.</p>
<p><i>Hulp op maat</i></p> <p>In de lesmethode staat allerlei uitleg over de besproken en vastgestelde criteria. Naar behoefte mogen de leerlingen van deze informatie gebruik maken. De leerlingen helpen elkaar in de groepjes verder op het gebied van hun zelfgekozen leerpunten en geven elkaar feedback op korte spreekoefeningen die in de groepjes worden gehouden. De docent organiseert en observeert en geeft hulp waar nodig. Ze zorgt ook voor enkele voorbeeldfilmpjes die bedoeld zijn om thuis nog eens de kunst af te kunnen kijken. De leerlingen mogen zelf een onderwerp voor de betogende spreekbeurt uitkiezen, maar als dit lastig is dan mogen zij gebruik maken van onderwerpen en artikelen die in de lesmethode staan afgedrukt.</p>

Nederlands: literatuuranalyse

Voor

De reguliere les (naar Laagland verwerkingsboek vwo 2, p. 162, 2004):

In de verschillende literatuurmethodes die in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs worden gebruikt, worden de literaire tekstfragmenten in een verwerkingsboek volgens een vast patroon aangeboden. In een paar zinnen – al of niet met een verwijzing naar het informatieboek van dezelfde methode – wordt een korte oriëntatie gegeven op het literaire tekstfragment, gevolgd door het betreffende tekstfragment en de onvermijdelijke vragen. Deze vragen doen een beroep op een structuuranalytische aanpak door docent én leerling.

Bij een fragment uit *Terug naar Oegstgeest* van Jan Wolkers, waarin de relatie tussen de ik-persoon en zijn oudere, door hem bewonderde broer wordt verwoord, staan vragen over vertelperspectief, tijd en ruimte.

Tussen deze vragen staat ook de volgende vraag die verwijst naar intertekstuele relaties en een beroep doet op een letterkundige of academische literaire competentie:

'Een belangrijk thema in het werk van Wolkers is de worsteling met het strenge geloof. In zijn werk zitten dan ook tal van toespelingen op het geloof en de bijbel. Welke twee toespelingen op het geloof vind je in bovenstaand fragment?'

Uit de docentenhandleiding blijkt dat 'de wonderbaarlijke visvangst' een verwijzing naar een bekende psalm – er wordt niet gezegd welke – de goede antwoorden zijn. Na het beantwoorden en bespreken van de vragen komt de volgende opdracht: een groepsopdracht met structuuranalytische vragen over drie kenmerkende gedichten uit de jaren '60.

Na omdraaien en weglaten

Hele taak

De docent kiest als uitgangspunt voor zijn les een vraag die een beroep doet op een hoger denkniveau. In dit geval kan dit de vraag over intertekstualiteit zijn. Maar er schuilt een addertje onder het gras. Deze vraag kan ook reproductief opgevat worden, want zowel de woordgroepen 'wonderbare visvangst' of 'hijgend hert' komen letterlijk of in synonieme bewoordingen meermalen in de tekst voor. Een leerling kan ze dus als tekstelementen beschouwen die verwijzen naar de motieven 'visvangst' en 'hert'. De relatie tussen de fenotekst¹ (het fragment uit 'Terug naar Oegstgeest') en de interteksten (Lucas 5: 1-11, Johannes 21:11 en Psalmen 42:1) wordt zo niet verder uitgediept. Om de vraag naar een hoger, productief niveau te tillen kan de docent wel vragen naar een explicitering van deze relatie tussen feno- en interteksten.

Hulp op maat

Hulp 1

De docent geeft een enkele zoektips aan alle leerlingen:

- Typ op <http://www.statenvertaling.net> bij 'doorzoek Bijbeltekst' de woorden 'vissen' en 'vangst' in. Dezelfde instructie geldt voor 'hijgend hert'.
- Typ op <http://www.bijbelencultuur.nl/> het woord 'wonderbare visvangst' in. De verwijzing naar de visvangst levert niet alleen bijbelfragmenten op, maar ook een viertal afbeeldingen van schilderijen.
- Typ op <http://www.psalmbboek.nl/kernwoorden.php> de woordgroep 'hert' in. De voornaamste verwijzingen zijn bovengenoemde interteksten met nog verdere doorverwijzingen.

Hulp 2

De docent vraagt leerlingen meer te weten te komen over de bijbelboeken Lucas, Johannes en Psalmen. Op <http://www.bijbelencultuur.nl/> is deze informatie in meer dan voldoende mate te vinden. Bovendien is het op dezelfde site mogelijk specifiekere achtergrondinformatie te lezen over Lucas 5, Johannes 21 en Psalmen 42.

Hulp 3

Met enkele vragen bij 'Hulp II' maakt de docent de zoektocht nog wat gemakkelijker:

- Wat is de relatie tussen Petrus ('wonderbare visvangst') en de ik-verteller in 'Terug naar Oegstgeest'?
- Wat is de relatie tussen het gevoel van verlangen dat spreekt uit de woordgroep 'hijgend hert' en de ik-verteller of de broer in 'Terug naar Oegstgeest'?

¹ De tekst waarnaar verwezen wordt, heet 'intertekst', 'pretekst' of 'genotekst'. De op de intertekst geïnspireerde tekst wordt aangeduid met het begrip 'fenotekst'.

Nederlands: taalvarianten en het Koningslied (onderbouw)

Voor

De reguliere les (naar Nieuw Nederlands 3 vwo, p. 158-159, 2014):

Leerlingen uit de derde klas van havo krijgen uit hun schoolboek conceptuele kennis aangereikt over standaardtaal, straattaal en taalnormen. Na een instapoefening krijgen ze een theoretische uiteenzetting over deze drie begrippen. Vervolgens analyseren ze in opdrachten taalvoorbeelden, vergelijken deze met elkaar, delen deze in en beoordelen het taalgebruik. Aan het einde van de paragraaf wordt een opdracht gegeven die de leerlingen confronteert met de discussie over het taalgebruik in het Koningslied. In deze opdracht komen alle kennis en vaardigheden samen. De leerlingen moeten zich een mening vormen over het taalgebruik in het Koningslied en met onderbouwde argumenten aangeven of ze het eens zijn met de inhoud van een uitgereikt opiniërend artikel of niet.

Typering van de Nederlandsles over taalvarianten en het koningslied

	Aspect	Eenvoudig	Complex
Hele taak eerst	Aard van de taak	Eén perspectief Dominant	Meerdere perspectieven (bijna) Alle perspectieven
	Omvang taak	Leerstof voor 1 les	Leerstof voor een lessenserie + Passend in een curriculumlijn
	Wie ontwerpt de taak?	Methode	Docent Leerlingen & Docent
	Differentiatie in taken	Geen	Enkele opties Gepersonaliseerd
	Product	Eenvoudig	Eenvoudig / Samenwerkend Complex / Samenwerkend
Hulp op maat	Aard van de hulp	Inhoudelijk	Strategisch + Pedagogisch
	Omvang hulp	Veel	Beperkt Weinig
	Wie bepaalt de hulp?	Docent	Docent & Leerling Leerling
	Differentiatie in hulp	Zeer beperkt	Enkele mogelijkheden Hulp gepersonaliseerd
	Bronnen	Methode	Methode en enkele andere infobronnen Hoofdzakelijk andere infobronnen

Na omdraaien en weglaten

Hele taak

De docent vertoont een reclame van Douwe Egberts met twee oudere dames die straattaal spreken. De docent bespreekt met de leerlingen waarom de reclamemaker deze clip op deze wijze heeft gemaakt en de ongebruikelijke manier van spreken door deze dames. Ook wordt besproken in hoeverre iedereen dit gesprek kan volgen en in hoeverre dat in dit geval nodig is. Vaak is het wenselijk dat iedereen de taal kan begrijpen, landelijk dus. Een voorbeeld hiervan is het Koningslied dat ter ere van de inhuldiging van onze koning. De docent introduceert het Koningslied door eerst een geluidsfragment te laten horen en hierna op papier de tekst te geven. Hierbij laat ze nog twee uitspraken van willekeurige Nederlanders zien (bron: youtube): 'Wat is deze liet tog vrezeluk slegt. Ik kan et nie anhoren.' En 'Ik luister het elke dag, zo mooi'.
Hoofdvraag voor de leerlingen: is de tekst van het Koningslied een goede tekst?

De docent vraagt de leerlingen te onderzoeken wat ze opvalt aan het taalgebruik en gehanteerde stijl, zodat enkele lessen later de leerlingen een kort betoog kunnen schrijven waarin zij uiteenzetten wat zij vinden van het Koningslied. Ze zijn verplicht om in dit betoog enkele kernconcepten (taalnormen, taalwerkelijkheid, taalgevoel, standaardtaal, straattaal, spreektaal) te gebruiken en toe te lichten. Bovendien moeten ze op enkele door de docent gegeven stellingen reageren en hun reactie (waaronder eigen argumenten) onderbouwen door te verwijzen naar passende bronnen.

Hulp op maat

Hulp 1

De docent verstrekt aan alle leerlingen de opdracht met kernconcepten en stellingen op papier, geeft een hulpformulier met een 'tekstgeraamte' van een betoog en geeft enkele links (of uitgeprinte artikelen) waar leerlingen informatie kunnen vinden over het Koningslied. De docent wijst de leerlingen bovendien op de behandeling van enkele kernwoorden in de lesmethode. Ze worden vrijgelaten om zelf nog andere bronnen hierbij te zoeken.

Hulp 2

Naast 'Hulp 1' wordt aan leerlingen die die behoefte hebben een extra uitleg gegeven over de kernconcepten (vakinhoudelijke concepten) die centraal staan en die deels ook kort zijn beschreven in de lesmethode. Op vastgestelde tijdstippen zal de docent bovendien de aangeboden artikelen van 'Hulp 1' bespreken met de leerlingen die dat willen.

Hulp 3

De docent biedt ten slotte aan om (wederom naar behoefte) een extra uitleg te geven over de eisen die aan het eindproduct, over de tekstsoort 'het betoog' en over het onderbouwen van een betoog gesteld worden. Dit is grotendeels een herhaling van stof die reeds is behandeld.

Hele taak ontwerpschema	
Inhoud	Mogelijke situaties
<p>Betoog schrijven over taaluitingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaardigheid: betoog leren schrijven • Inhoud: over de kwaliteit van de taal in een bepaalde tekst met behulp van enkele taalkundige concepten: standaardtaal, straattaal, spreektaal, taalnormen, taalwerkelijkheid en taalgevoel. • Vaardigheid: gebruik leren maken van enkele bronnen die hierover gaan. • Inzicht: af leren wegen welke bronnen wel/niet bruikbaar zijn in het schrijfsproces. 	<p>Spreken over eigen en andermans taalgebruik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanuit taalkundige concepten eigen en andermans taalgebruik analyseren en evalueren. • Helder en gestructureerd op papier je mening verkondigen met gebruikmaking van bronnen. • Je eigen mening spiegelen aan die van een ander. • Doelmatig, correct en passend formuleren, zodat je boodschap overtuigend overkomt.
Hele taak	
<p>De docent vertoont een reclame van Douwe Egberts met twee oudere dames die straattaal spreken. De docent bespreekt met de leerlingen waarom de reclamemaker deze clip op deze wijze heeft gemaakt en bespreekt de ongebruikelijke manier van spreken door deze dames. Ook wordt besproken in hoeverre iedereen dit gesprek kan volgen en in hoeverre dat in dit geval nodig is. Vaak is het wenselijk dat iedereen de taal kan begrijpen, landelijk dus. Een voorbeeld hiervan is het Koningslied dat ter ere van de inhuldiging van onze koning. De docent introduceert het Koningslied door eerst een geluidsfragment te laten horen en hierna op papier de tekst te geven. Hierbij laat ze nog twee uitspraken van willekeurige Nederlanders zien (bron: youtube): 'Wat is deze liet tog vrezeluk slegt. Ik kan et nie anhoren.' En 'Ik luister het elke dag, zo mooi'. Hoofdvraag voor de leerlingen: is de tekst van het Koningslied een goede tekst?</p> <p>De docent vraagt de leerlingen te onderzoeken wat ze opvalt aan het taalgebruik en gehanteerde stijl, zodat enkele lessen later de leerlingen een kort betoog kunnen schrijven waarin zij uiteenzetten wat zij vinden van het Koningslied. Ze zijn verplicht om in dit betoog enkele kernconcepten (taalnormen, taalwerkelijkheid, taalgevoel standaardtaal, straattaal, spreektaal) te gebruiken en toe te lichten. Bovendien moeten ze op enkele door de docent gegeven stellingen reageren en hun reactie (waaronder eigen argumenten) kunnen onderbouwen door te verwijzen naar passende bronnen.</p>	

Hulp op maat ontwerpschema		
Aspecten van hulp	Lesonderdelen	Mogelijke leerroutes
Lesfasen <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerpen van de taak • Uitvoeren van de taak • Evalueren van de taak 	Hulp 1 De docent verstrekt aan alle leerlingen de opdracht met kernwoorden en stellingen op papier, geeft een hulpformulier met een 'tekstgeeraamte' van een betoog en geeft enkele links (of uitgeprinte artikelen) waar leerlingen informatie kunnen vinden over het Koningslied. De docent wijst de leerlingen bovendien op de behandeling van enkele kernwoorden in de lesmethode. Ze worden vrijgelaten om zelf nog andere bronnen hierbij te zoeken.	
Type hulp <ul style="list-style-type: none"> • Algemene instructie • Uitgewerkt voorbeeld (proces of product) • Oefeningen, werkbladen (deeltaken) 		
Hoeveelheid hulp <ul style="list-style-type: none"> • Veel • Beperkt • Weinig • Geen 		
Hulp basispatronen <ul style="list-style-type: none"> • <i>Directe instructie</i> Taak1 intro → Uitleg → I.I.n. maken taak 1 • <i>Meester-gezel</i> Taak1 voorbeeld → I.I.n. maken taak 2 • <i>Begeleid ontdekkend</i> Taak 1 intro → I.I.n. maken taak 1 	Hulp 2 Naast 'Hulp 1' wordt aan leerlingen die die behoefte hebben een extra uitleg gegeven over de kernwoorden (vakinhoudelijke concepten) die centraal staan en die deels ook kort zijn beschreven in de lesmethode. Op vastgestelde tijdstippen zal de docent bovendien de aangehouden artikelen van 'Hulp 1' bespreken met de leerlingen die dat willen.	
	Hulp 3 De docent biedt ten slotte aan om (wederom naar behoefte) een extra uitleg te geven over de eisen die worden gesteld aan het eindproduct, over de tekstsoort 'het betoog' en over het onderbouwen van een betoog. Dit is grotendeels een herhaling van stof die reeds is behandeld.	

Nederlands: vakspecifieke toelichting en tips

De visie op het schoolvak Nederlands en zijn relatie met de neerlandistiek als wetenschapsgebied is door de jaren heen aan veel schommelingen onderhevig geweest. Er zijn tijden geweest waarin de neerlandistische inhoud een vanzelfsprekend onderdeel van het schoolvak Nederlands was, maar er waren ook lange perioden waarin het schoolvak weinig ophad met de wetenschappelijke inhoud. In het verleden hebben veel neerlandici zich uitgesproken over de inhoud van het schoolvak, van Van Ginneken tot Van den Toorn en van Kalff tot Bennis. Maar er zijn, vooral in de laatste decennia, nog meer neerlandici geweest die het schoolvak min of meer genegeerd hebben.

Anno 2015 wordt het contact tussen de geesteswetenschappen en de betreffende schoolvakken actief aangehaald om in het algemeen de positie van de vakdidactiek binnen de geesteswetenschappelijke faculteiten te versterken. Meesterschapsteams, expertisegroepen bestaande uit vertegenwoordigers uit de faculteiten moeten in nauw overleg met relevante betrokkenen uit het onderwijsveld de problematiek in kaart brengen en met een actieplan komen.

Visie op het schoolvak

Uit gesprekken over het Schoolvak Nederlands² kan worden vastgesteld dat er een grote mate van overeenstemming bestaat tussen de taalkundigen, taalbeheersers en letterkundigen, maar ook tussen de onderwijzers en de wetenschappers. Iedere groep beseft dat schoolvak en wetenschap op dit moment te ver van elkaar vandaan staan. Een nauwere relatie tussen de twee kan allerlei kansen bieden voor verdieping van de huidige inhoud van het schoolvak. Voor het probleem dat veel werkvormen en toetsen op dit moment blijven steken op een oppervlakkig niveau lijkt het versterken van de kenniscomponent van het schoolvak, gevoed door de neerlandistiek, in elk geval een deel van de oplossing.

Gezamenlijk vindt men dat de taalvaardigheid – breder nog: de geletterdheid – van de leerlingen het belangrijkste doel van het schoolvak Nederlands is. Alles in het schoolvak is gericht op, of wordt afgemeten aan het belang voor de ontwikkeling

² In 2015 werden twee symposia belegd, één door het Meesterschapsteam Taalkunde en Taalbeheersing en één door het Meesterschapsteam Letterkunde. In deze symposia kwamen wetenschappers, onderwijsgeveenden, lerarenopleiders en methodeschrijvers bij elkaar om te spreken over de stand van zaken van het Schoolvak Nederlands en de gewenste toekomst. Hieruit volgde een manifest dat werd besproken met onder meer docenten en vakdidactici. Het werd vervolgens met een brief aangeboden aan het Platform Onderwijs2032.

van de geletterdheid van de leerling. Het gaat hier niet om de 'kale' taalvaardigheid van de leerling. Het onderwijs zou nu juist gericht moeten zijn op de *bewuste* geletterdheid en dat geeft de ruimte voor de kennisinhouden van de neerlandistiek. Zowel wetenschappers als onderwijzers spreken zich negatief uit over de leerling met behulp van magische ezelsbruggetjes en vuistregels tot een onbewuste taalvaardigheid te brengen. De leerling zou minstens moeten begrijpen wat de theoretische achtergrond van die vaardigheid is. Het onderwijzen van bijvoorbeeld de kofschip-regel is zinloos zonder de theoretische achtergrond dat het om stemhebbende en stemloze medeklinkers gaat.

Gewenste ontwikkeling van het schoolvak

Het Schoolvak Nederlands zal zich volgens de inhouds- en praktijkdeskundigen de komende jaren steeds meer moeten gaan ontwikkelen vanuit de volgende vier uitgangspunten:

1. Het schoolvak Nederlands moet gaan over het Nederlands. Dit is niet vanzelfsprekend, aangezien het doel de taalvaardigheid van de leerling is. Echter, de taalvaardigheid zelf is niet het onderwerp van het schoolvak, dat is het Nederlands: de Nederlandse taal, in diverse verschijningsvormen, en de Nederlandse cultuur (waaronder met name de literatuur);
2. Het onderwijs in het schoolvak Nederlands moet gericht zijn op een bewuste geletterdheid, 'voorbij de training van (deel)vaardigheden inzicht in eigen kennis en vaardigheden' (zoals gemeld in het Manifest, 2015);
3. Het onderwijs in het schoolvak Nederlands is daarmee ook in wezen denkvaardigheidsonderwijs: het gaat niet om het mechanisch toepassen van regeltjes of het aanwijzen van vormelementen, het gaat om het redeneren en argumenteren, kortom het kritisch denken binnen het domein van het schoolvak (i.c. de Nederlandse taal en cultuur);
4. Als gevolg hiervan zou in de toetsing ook het nadenken beloond moeten worden: er zou moeten worden gestreefd naar wijzen van toetsing waarbij de redenering of de afweging van argumenten zichtbaar wordt, en beoordeeld kan worden.

Uitdagend gedifferentieerd lesgeven en het Schoolvak Nederlands

Uitdagend gedifferentieerd lesgeven kan in belangrijke mate bijdragen aan het in de praktijk brengen van deze vier uitgangspunten. Werken met echte, hele taken en hulp bieden op maat kan voor iedere leerling immers inhouden dat op eigen niveau

en tempo wordt gewerkt aan de eigen bewuste taalvaardigheid. De uitwerkingen voor uitdagend gedifferentieerd lesgeven in deze brochure illustreren dit: ze stimuleren de leerlingen om de redenering op hun eigen niveau aan te gaan, en zich niet te beperken tot mechanische regeltoepassing. Leerlingen gaan met elkaar in discussie, niet om gelijk te krijgen in een debat, maar om een probleem te verkennen, gezamenlijk tot een oplossing te komen en te werken aan hun vaardigheden. Zo kan uitdagend gedifferentieerd lesgeven niet alleen hulp bieden op maat, maar zo worden leerlingen bij het Schoolvak Nederlands ook beter voorbereid op hun toekomst.